

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO
NA LATA 2021-2024**

Sprawozdanie zostało wykonane przez Instytut
Rozwoju Terytorialnego we współpracy z Działem
Dziedzictwa Kulturowego Urzędu
Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego

MARZEC 2023

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	3
2. Realizacja celów Programu opieki nad zabytkami	4
2.1. Cel operacyjny 1: Zintegrowane zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego	5
2.1.1. Priorytet 1: Wsparcie działań związanych z dokumentowaniem zabytków w województwie dolnośląskim	5
2.1.2. Priorytet 2: Wsparcie finansowe działań związanych z ratowaniem i użytkowaniem zabytków	9
2.1.3. Priorytet 3: Budowanie i wzmacnianie współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego	16
2.2. Cel operacyjny 2: Wzmacnianie tożsamości i marki regionu poprzez zasoby dziedzictwa kulturowego	20
2.2.1. Priorytet 1: Kształtowanie tożsamości regionalnej przez działania edukacyjne i promocyjne	20
2.2.2. Priorytet 2: Wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie opieki nad zabytkami	24
2.2.3. Priorytet 3: Wzmacnianie marki regionu w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego	26
3. Realizacja celów Programu przez instytucje rządowe	30
4. Realizacja celów Programu przez samorządy gminne	34
5. Podsumowanie.....	38

1. WSTĘP

Opracowanie sprawozdania z realizacji Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego (POnZ) wynika z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U.2022 poz. 840), który zobowiązuje Zarząd Województwa Dolnośląskiego do sporządzania, co 2 lata, sprawozdania, które jest przedstawiane Sejmikowi Województwa.

Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2021-2024 został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Dolnośląskiego Nr XXXIV/686/21 z dnia 24 czerwca 2021 r. Dokument ten jest **podstawowym instrumentem kształtowania długookresowej polityki Samorządu Województwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Kierunki rozwoju oraz działania zapisane w Programie były wdrażane** przez wydziały Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego oraz jednostki organizacyjne i instytucje kultury podlegające Marszałkowi Województwa, które wykonują zadania w sferze opieki nad zabytkami.

Sprawozdanie z realizacji POnZ w latach 2021–2022 zostało opracowane na podstawie Raportu ewaluacyjnego¹, obejmującego poziom wykonania działań programowych w 2021 r., oraz danych liczbowych i informacji pozyskanych z wydziałów w strukturze UMWD, instytucji kultury, instytucji własnych Marszałka Województwa oraz jednostek samorządowych szczebla gminnego². Aktualność danych wykorzystanych w opracowaniu przypada na grudzień 2022 r.

Ocena realizacji celów Programu opieki nad zabytkami została przedstawiona następująco: w pierwszej kolejności sprawdzono poziom wykonania działań programowych przez Samorząd Województwa Dolnośląskiego (rozdział 2.), następnie przez instytucje rządowe (rozdział 3.) i samorządy gminne (rozdział 4.). Cele, priorytety oraz działania były oceniane zgodnie ze strukturą POnZ. Poziom realizacji poszczególnych działań został oceniony na podstawie przypisanych wskaźników³. Zakres wykonania działań i wartości wskaźników podały wydziały i jednostki UMWD wskazane w Programie⁴ do realizacji jego celów.

Stopień realizacji działań programowych ujęty w sprawozdaniu prezentuje poziom osiągnięcia **docelowych wartości wskaźników przyjętych dla 4-letniego okresu obowiązywania programu.** W związku z tym **za wskaźniki zrealizowane w latach 2021 – 2022 uznaje się takie, które osiągnęły minimum 50% planowanej docelowo wartości.**

---

¹ Raport ewaluacyjny z realizacji POnZ 2021-2024 został wykonany przez Instytut Rozwoju Terytorialnego we współpracy z Działem Dziedzictwa Kulturowego w marcu 2022 r.

² Dane liczbowe oraz informacje poddane analizie w sprawozdaniu zostały zebrane przez Dział Dziedzictwa Kulturowego.

³ Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2021-2024, 3.2. Matryca wdrażania, s. 30.

⁴ Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2021-2024, 3.1. Ramy instytucjonalne, s. 25.

2. REALIZACJA CELÓW PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Cele strategiczne i operacyjne Programu opieki nad zabytkami 2021-2024 zostały podporządkowane realizacji następującej wizji rozwoju: **Wielokulturowe dziedzictwo Dolnego Śląska fundamentem nowoczesnego i otwartego regionu europejskiego.**

Za **cel strategiczny** uznano **zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmocnienia tożsamości Dolnego Śląska**. Zgodnie z tym założeniem, dziedzictwo kulturowe jest zasobem umożliwiającym budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości mieszkańców regionu. Stanowi zarówno przedmiot ochrony, jak i znaczący potencjał, który powinien być wykorzystywany w rozwoju społecznym i gospodarczym województwa.

2.1. CEL OPERACYJNY 1: ZINTEGROWANE ZARZĄDZANIE ZASOBAMI DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

2.1.1. PRIORYTET 1: WSPARCIE DZIAŁAŃ ZWIĄZANYCH Z DOKUMENTOWANIEM ZABYTEKÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM

Działanie 1: Wsparcie dla opracowania dokumentacji konserwatorskiej, technicznej, architektonicznej dla obiektów zabytkowych wymagających podjęcia działań ratowniczych.

Działanie polega na wsparciu finansowym opracowań dokumentacji określonej w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w odniesieniu do obiektów zabytkowych w stanie zagrożenia, w szczególności obiektów o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym.

Jednostki realizujące:

- Dział Dziedzictwa Kulturowego

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
2	2	100%	4

Działanie było realizowane przez Dział Dziedzictwa Kulturowego (Departament Sportu i Infrastruktury Sportowej). W latach 2021-2022 przyznano łącznie **4 dotacje o wartości 234 365 zł**, następującym obiektom zabytkowym:

- Kaplica MB Różańcowej w Grabiszycach – dotacja 30 000 zł na opracowanie dokumentacji budowlano-konserwatorskiej;
- Kościół pw. św. Augustyna w Ciechanowicach – dotacja 20 000 zł na przeprowadzenie badań stratygraficznych;
- Dawny Pawilon Oficerski w Kowarach – dotacja 30 000 zł na opracowanie dokumentacji niezbędnej do przeprowadzenia rewitalizacji obiektu;
- Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy – dotacja 154 365 zł na opracowanie 11 dokumentacji konserwatorskich obiektów położonych na terenie obozu (betonowe słupy ogrodzeniowe, budynek dawnego kasyna SS i łaźni).

Działanie 2: Wsparcie dla obiektów i zespołów zabytkowych ubiegających się o wpisanie na listę pomników historii, listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz na tworzenie parków kulturowych.

Działanie ma na celu wsparcie obiektów lub zespołów zabytkowych, które ze względu na wybitne wartości artystyczne, historyczne i kulturowe, mogą pretendować do uznania za pomnik historii i do wpisania na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Działanie dotyczy również parków kulturowych tworzonych w celu zachowania krajobrazu kulturowego oraz zabytków nieruchomych charakterystycznych dla miejscowej tradycji budowlanej. Przewiduje się wsparcie finansowe w opracowaniu dokumentacji aplikacyjnej, o które mogą się również ubiegać organizacje pozarządowe.

Jednostki realizujące:

- Dział Dziedzictwa Kulturowego

Stopień realizacji: Działanie w trakcie realizacji.

Działanie było realizowane przez **Dział Dziedzictwa Kulturowego** (Departament Sportu i Infrastruktury Sportowej), który w latach 2021-2022 prowadził konsultacje z właścicielami obiektów zabytkowych spełniających kryteria do objęcia ochroną w formie Pomnika Historii, zapewniając wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla następujących obiektów:

- Zamek Piastowski w Legnicy,
- Twierdza Kłodzka,
- Opactwo Cystersów w Henrykowie,
- Młyn Papierniczy w Dusznikach-Zdroju.

Działanie 3: Wytypowanie obiektów i zespołów zabytkowych do wpisania na listę pomników historii.

Działanie to ma na celu wskazanie obiektów lub zespołów zabytkowych, które ze względu na wybitne wartości artystyczne, historyczne i kulturotwórczą rolę dla województwa i kraju, mogą pretendować do uznania za pomnik historii. W ramach działania przewidywane jest organizowanie spotkań z właścicielami obiektów oraz informowanie o przebiegu procedury wpisu na listę pomników historii.

Jednostki realizujące:

- Dział Dziedzictwa Kulturowego

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
1	zadanie zrealizowano w 2021 r.	100%	1

Działanie zostało zrealizowane przez **Dział Dziedzictwa Kulturowego** (Departament Sportu i Infrastruktury Sportowej) we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa – Oddział Terenowy we Wrocławiu w 2021 r. Opracowano listę, na której znajduje się 16 obiektów oraz zespołów zabytkowych, które ze względu na wybitne wartości artystyczne, historyczne oraz kulturowe mogą ubiegać się o objęcie ochroną w formie Pomnika Historii.

Działanie 4: Wytypowanie obiektów do nadania Znak Dziedzictwa Europejskiego.

Działanie obejmuje wskazanie obiektów dziedzictwa kulturowego, które odegrały szczególną rolę w kształtowaniu historii i kultury Europy oraz rozwoju wartości stanowiących fundament integracji europejskiej. Znak Dziedzictwa Europejskiego przyznawany jest obiektom o symbolicznej wartości, istotnych dla budowania tożsamości europejskiej. W ramach działania przewiduje się inicjowanie „koalicji dla zabytków”, czyli zachęcanie do współpracy właścicieli obiektów o podobnej historii i funkcji.

Jednostki realizujące:

- Dział Dziedzictwa Kulturowego

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
1	zadanie zrealizowano w 2021 r.	100%	1

W ramach działania realizowanego przez **Dział Dziedzictwa Kulturowego** (Departament Sportu i Infrastruktury Sportowej) w 2021 r. została opracowana lista zawierająca 9 zespołów zabytkowych spełniających kryteria wymagane do nadania Znak Dziedzictwa Europejskiego. W 2022 r. dokonano aktualizacji listy, na której obecnie figuruje 10 zespołów zabytkowych.

Działanie 5: Prowadzenie i aktualizowanie zbiorów danych przestrzennych i zasobów cyfrowych dotyczących obiektów zabytkowych.

Działanie polega na tworzeniu tematycznego modułu o zabytkach w Dolnośląskiej Infrastrukturze Informacji Przestrzennej oraz utrwaleniu zasobów dziedzictwa kulturowego w formacie cyfrowym. Realizacja działania umożliwi integrację baz danych przestrzennych o zabytkach, w tym danych administrowanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Jednostki realizujące:

- Wydział Geodezji i Kartografii
- Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych
- Dział Dziedzictwa Kulturowego

Stopień realizacji: Działanie w trakcie realizacji.

Działanie jest realizowane przez **Wydział Geodezji i Kartografii** oraz **Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych**, we współpracy z **Działem Dziedzictwa Kulturowego**. W latach 2021-2022 trwały prace nad opracowaniem modułu tematycznego „Zabytki Województwa Dolnośląskiego”, który zostanie udostępniony w Geoportalu Dolny Śląsk.

W ramach działania pozyskano bazę danych z Narodowego Instytutu Dziedzictwa – zabytek.pl oraz zweryfikowano wykazy zabytków zawarte w POnZ 2021-2024. Wydział Geodezji i Kartografii, według stanu na koniec 2021 r., **wprowadził do bazy zabytków 775 obiektów** (3 obiekty wpisane na listę UNESCO, 19 pomników historii, 68 zabytków o wartościach ponadregionalnych, 689 o wartościach regionalnych, 49 zabytków zagrożonych). Do końca 2022 r. **bazę rozbudowano o dodatkowe 325 obiektów** wraz z informacjami o dotacjach przekazanych w latach 2020-2022 na poszczególne zabytki.

W kolejnych etapach prac jest planowane wprowadzenie do bazy danych pozostałych obiektów zabytkowych oraz pozyskanie fotografii i udostępnienie modułu tematycznego dla wszystkich użytkowników Geoportalu Dolny Śląsk.

2.1.2. PRIORYTET 2: WSPARCIE FINANSOWE DZIAŁAŃ ZWIĄZANYCH Z RATOWANIEM I UŻYTKOWANIEM ZABYTKÓW

Działanie 1: Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących mienie województwa i określenie możliwości ich wykorzystania dla realizacji zadań własnych Samorządu Województwa.

Działanie polega na finansowaniu prac badawczych i dokumentacyjnych oraz prac zabezpieczających i konserwatorsko-budowlanych przy zabytkach stanowiących mienie samorządu województwa, w tym jednostek samorządowych i samorządowych instytucji kultury. W ramach działania jest również możliwe przeprowadzenie analizy adaptacji obiektów zabytkowych do nowych funkcji w celu wykorzystania ich dla jednostek podległych lub zależnych od Samorządu Województwa Dolnośląskiego.

Jednostki realizujące:

- Dział Dziedzictwa Kulturowego
- Wydział Zarządzania RPO – od 16.01.2023 r. funkcjonuje pod nazwą Wydział Zarządzania
- Wydział Obszarów Wiejskich
- Departament Zdrowia
- Wydział Edukacji
- Instytucje Kultury Samorządu Województwa

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
10	9	95%	20

W latach 2021-2022 działanie było realizowane przez Dział Dziedzictwa Kulturowego (Departament Sportu i Infrastruktury Sportowej), Wydział Zarządzania RPO (Departament Funduszy Europejskich) oraz Wydział Edukacji (Departament Spraw Społecznych i Rynku Pracy).

W ramach realizacji działania, przyznano łącznie **19 dotacji na kwotę 14 705 666,43zł**, w tym **Dział Dziedzictwa Kulturowego** udzielił **11 dotacji o wartości 2 206 586 zł** następującym obiektom zabytkowym, stanowiącym mienie województwa:

- Dom Zdrojowy w Szczawnie-Zdroju – 3 dotacje;
- Teatr im. Heleny Modrzejewskiej w Legnicy – 2 dotacje;
- Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju – 2 dotacje;
- Zdrój Wojciech w Łądku-Zdroju – 2 dotacje;
- Willa Dąbrówka w Łądku-Zdroju;
- Specjalistyczny Szpital Chorób Płuc w Rościszowie.

Wydział Zarządzania RPO przyznał **4 dotacje o łącznej kwocie 11 114 420,45 zł**. Środki pochodziły z Regionalnego Funduszu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020.

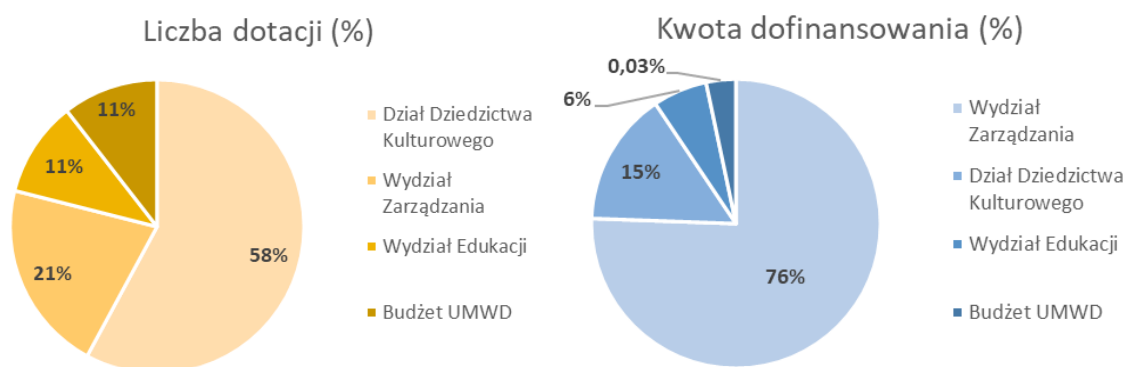
Wydział Edukacji przyznał **2 dotacje** dla Zamku Piastowskiego w Legnicy w wysokości **894 659,98 zł** na remont dachu, nasadzenia drzew w parku przyzamkowym oraz prace remontowo-budowlane w skrzydle D budynku w ramach realizacji zadania *Modernizacja Zamku Piastowskiego w Legnicy*.

Ponadto w ramach realizacji działania przyznano **2 dotacje celowe** z budżetu Województwa Dolnośląskiego w wysokości **490 000 zł** na przeprowadzenie prac remontowych w Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju.

Tab. 1. Dofinansowanie udzielone przez Wydziały w ramach realizacji Działania 1

Wydziały UMWD	liczba dotacji 2021-2022		kwota dofinansowania	
	szt.	%	zł	%
Dział Dziedzictwa Kulturowego	11	58%	2 206 586	15%
Wydział Zarządzania RPO	4	21%	11 114 420,45	76%
Wydział Edukacji	2	11%	894 659,98	6%
budżet UMWD	2	11%	490 000,00	0,03%
suma	19	100%	14 705 666,43	100%

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych od jednostek UMWD przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Ryc. 1. Dofinansowanie udzielone przez Wydziały w ramach realizacji Działania 1

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych od jednostek UMWD przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Działanie było realizowane także przez następujące instytucje kultury Samorządu Województwa:

a) **Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju:**

- działania zabezpieczające pawilon wejściowy – sfinansowane ze środków MKiDN w ramach programu Ochrona Zabytków 2021 oraz z budżetu Województwa Dolnośląskiego w ramach dotacji celowej;
- konserwacja zabytkowej klatki schodowej – sfinansowana z budżetu Województwa Dolnośląskiego.

b) **Opera Wrocławska:**

- wymiana baterii do systemów UPS – sfinansowana ze środków własnych Opery Wrocławskiej i budżetu Województwa Dolnośląskiego.

c) **Muzeum Gross-Rosen w Rogóznicy:**

- prace remontowo-konserwatorskie w 11 obiektach historycznych ulegających destrukcji – dotacja celowa z MKiDN oraz z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego.

Działanie 2: Dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich oraz konserwacji zabytków znajdujących się na terenie województwa.

Działanie polega na udzielaniu wsparcia finansowego, w charakterze dotacji, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach niebędących w bezpośrednim zarządzie Samorządu Województwa.

Jednostki realizujące:

- Dział Dziedzictwa Kulturowego
- Wydział Zarządzania RPO – od 16.01.2023 r. funkcjonuje pod nazwą Wydział Zarządzania
- Wydział Obszarów Wiejskich
- Departament Zdrowia

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
102	94	49%	400

W latach 2021-2022 działanie było realizowane przez Dział Dziedzictwa Kulturowego (Departament Sportu i Infrastruktury Sportowej), Wydział Zarządzania RPO (Departament Funduszy Europejskich) oraz Wydział Obszarów Wiejskich (Departament Obszarów Wiejskich i Zasobów Naturalnych). Łącznie udzielono wsparcia finansowego na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach niebędących w bezpośrednim zarządzie Samorządu Województwa o wartości **22 293 752,03 zł**.

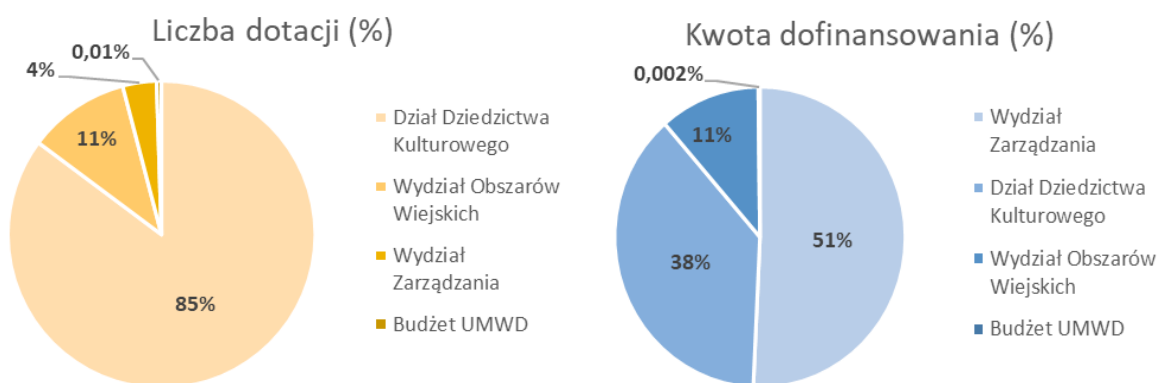
Dział Dziedzictwa Kulturowego udzielił **167 dotacji na kwotę 8 441 412 zł**. **Wydział Zarządzania RPO** przyznał **7 dotacji w wysokości 11 311 329,16 zł** - środki pochodziły z Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020. **Wydział Obszarów Wiejskich** udzielił wsparcia łącznie **21 beneficjentom na kwotę 2 501 065,87 zł** - środki pochodziły z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w ramach projektów z zakresu zachowania dziedzictwa kulturowego w poddziałaniu osi Leader 19.2. *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju* oraz z dofinansowania udzielonego w ramach działania 7.6. *Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego*. W wyniku zakończenia realizacji projektów 23 obiekty zabytkowe poddano pracom konserwatorskim lub restauratorskim.

Ponadto w ramach realizacji działania przyznano **dotację celową** z budżetu Województwa Dolnośląskiego w wysokości **39 945 zł** na przeprowadzenie rewitalizacji zabytkowego pałacu wraz z zagospodarowaniem terenu we wsi Kiełczyn.

Tab. 2. Dofinansowanie udzielone przez Wydziały w ramach Działania 2

Wydziały UMWD	liczba dotacji 2021-2022		kwota dofinansowania	
	szt.	%	zł	%
Dział Dziedzictwa Kulturowego	167	85%	8 441 412	38%
Wydział Zarządzania RPO	7	4%	11 311 329,16	51%
Wydział Obszarów Wiejskich	21	11%	2 501 065,87	11%
budżet UMWD	1	0,01%	39 945	0,002%
suma	196	100%	22 293 752,03	100%

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych od jednostek UMWD przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Ryc. 2. Dofinansowanie udzielone przez Wydziały w ramach Działania 2

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych od jednostek UMWD przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Działanie 3: Wspieranie działań związanych z zabezpieczaniem zabytków.

Działanie polega na dofinansowaniu wyposażenia zabytków w systemy zabezpieczeń przeciwłamaniowych i przeciwpożarowych, w szczególności w obiektach posiadających cenne dzieła sztuki i rzemiosła artystycznego oraz w obiektach architektury drewnianej. Działanie dotyczy także czasowego zabezpieczenia zabytków zagrożonych przed pogłębiającym się procesem destrukcji.

Jednostki realizujące:

- Dział Dziedzictwa Kulturowego
- Wydział Zarządzania RPO – od 16.01.2023 r. funkcjonuje pod nazwą Wydział Zarządzania
- Wydział Obszarów Wiejskich
- Instytucje Kultury Samorządu Województwa

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
6	3	113%	8

W latach 2021-2022 działanie było realizowane przez **Dział Dziedzictwa Kulturowego** (Departament Sportu i Infrastruktury Sportowej). Przyznano łącznie **7 dotacji na kwotę 676 076 zł** dla obiektów zabytkowych wymagających podjęcia prac zabezpieczających, tj.:

- Zamek Niesytno w Płoninie,
- Pałac w Płoninie,
- Pałac w Dalkowie,
- Kościół Chrystusa Króla w Leśnej (przyznano 2 dotacje),
- Zamek w Jędrzychowie,
- Specjalistyczny Szpital Chorób Płuc w Rościszowie.

Środki finansowe przyznane w ramach działania umożliwiły podjęcie prac zabezpieczających i ratunkowych przy zabytkach zagrożonych pogłębiającym się procesem destrukcji.

Działanie było realizowane także przez instytucje kultury Samorządu Województwa. **Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy**, zakupiło systemu wypompowywania wody z kamieniołomu w Rogoźnicy, sfinansowane w ramach dotacji celowej z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. **Opera Wroclawska** przeprowadziła modernizację systemu interkomowego i dźwiękowego systemu ostrzegawczego (DSO). Koszt realizacji został sfinansowany z funduszy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Programu Inwestycji oraz z budżetu Samorządu Województwa Dolnośląskiego.

Działanie 4: Wspieranie działań związanych z dostosowaniem obiektów dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Działanie ma na celu poprawę dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej obiektów zabytkowych. Jego realizacja będzie polegać na dofinansowaniu wyposażenia zabytków w niezbędne udogodnienia zwalczające wykluczenie społeczne osób z niepełnosprawnościami.

Jednostki realizujące:

- Wydział Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego - od 20.04.2021 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Spraw Społecznych i Rynku Pracy

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
2	2	100%	4

Działanie było realizowane przez **Wydział Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego** (Departament Spraw Społecznych i Rynku Pracy). W latach 2021-2022 przyznano łącznie **3 dotacje na kwotę 855 976,80 zł** dla następujących obiektów zabytkowych:

- Ośrodek Rehabilitacyjny i Opiekuńczy Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety we Wleniu – dotacja 94 174 zł;
- Wojewódzki Szpital Rehabilitacyjny w Janowicach Wielkich – dotacja 633 334,72 zł;
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Lubaniu – dotacja 128 468,08 zł.

Działanie było realizowane także przez **Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy**, poprzez wykonanie planu tyflograficznego głównego budynku ekspozycyjnego muzeum w celu zwiększenia dostępności obiektu dla osób niewidomych i słabowidzących. Koszt realizacji został pokryty ze środków własnych Muzeum Gross-Rosen.

Działanie 5: Wspieranie poprawy efektywności energetycznej obiektów zabytkowych wraz z wymianą źródeł ciepła na zero- lub niskoemisyjne.

Działanie ma na celu zmniejszenie ilości energii wykorzystywanej w obiektach zabytkowych i będzie polegało na wsparciu kompleksowej termomodernizacji, a także wymianie instalacji wytwarzających ciepło w oparciu o paliwa stałe na źródła zeroemisyjne wykorzystujące odnawialne źródła energii lub niskoemisyjne instalacje gazowe. Przewiduje się także możliwość modernizacji instalacji gazowych. Termomodernizacja obiektów zabytkowych, mająca na celu dostosowanie do nowych wymagań ochrony cieplnej i oszczędności energii, będzie związana z dociepleniem zewnętrznych przegród, wymianą lub montażem instalacji CO i CWU, a także usprawnieniem systemu wentylacji oraz wymianą stolarki okiennej i drzwiowej w sposób odpowiadający wymaganiom izolacyjności cieplnej.

Wsparcie będzie dotyczyło również analogicznych działań przy adaptowaniu nieużytkowanych obiektów zabytkowych i nadawaniu im nowych funkcji.

Jednostki realizujące:

- Wydział Zarządzania RPO – od 16.01.2023 r. funkcjonuje pod nazwą Wydział Zarządzania

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
3	11	350%	4

Działanie było realizowane przez **Wydział Zarządzania RPO** (Departament Funduszy Europejskich). W latach 2021-2022 przyznano łącznie **14 dotacji na kwotę 29 151 974,64 zł**. Przyznane dotacje umożliwiły przeprowadzenie prac modernizacyjnych instalacji energetycznych w obiektach użyteczności publicznej.

2.1.3. PRIORYTET 3: BUDOWANIE I WZMACNIANIE WSPÓŁPRACY PODMIOTÓW ZAANGAŻOWANYCH W OCHRONĘ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Działanie 1: Stymulowanie opracowywania Gminnych programów opieki nad zabytkami oraz Gminnych ewidencji zabytków w województwie dolnośląskim.

Działanie polega na popularyzowaniu i zachęcaniu gmin województwa do opracowania Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami oraz prowadzenia Gminnych Ewidencji Zabytków. Przewiduje się organizację spotkań z samorządami, a także tworzenie materiałów promocyjno-informacyjnych zachęcających gminy do sporządzania w/w opracowań.

Jednostki realizujące:

- Dział Dziedzictwa Kulturowego
- Wydział Rozwoju Regionalnego

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
3	4	86%	8

Dział Dziedzictwa Kulturowego (Departament Sportu i Infrastruktury Sportowej) w ramach realizacji działania, w latach 2021-2022 zorganizował 5 szkoleń dotyczących opracowywania gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami. W 2021 r. w spotkaniach wzięli udział przedstawiciele **46 gmin i 8 powiatów**, natomiast w 2022 r. **29 gmin i 2 powiatów**.

W ramach realizacji działania Dział Dziedzictwa Kulturowego opracował materiały szkoleniowe, które zostały przekazane jednostkom samorządowym biorącym udział w spotkaniach, a także zamieszczone na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego (zakładka Dział Dziedzictwa Kulturowego).

Tab. 3. Jednostki samorządu terytorialnego biorące udział w szkoleniach w 2021 r.

Jednostki samorządu terytorialnego	liczba	nieposiadające POnZ	
		szt.	%
Gminy	46	34	74%
Powiaty	8	6	75%

Tab. 4. Jednostki samorządu terytorialnego biorące udział w szkoleniach w 2022 r.

Jednostki samorządu terytorialnego	liczba	nieposiadające POnZ	
		szt.	%
Gminy	29	20	69%
Powiaty	2	2	100%

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych Działu Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Wśród gmin uczestniczących w szkoleniach w latach 2021-2022, przeważały jednostki nieposiadające programu opieki nad zabytkami.

Tab. 5. Gminne programy opieki nad zabytkami w 2021 i 2022 r.

Gminne programy opieki nad zabytkami	dane na 2021 r.		dane na 2022 r.	
	szt.	%	szt.	%
aktualny	42	25%	47	28%
nieaktualny	5	3%	9	5%
brak	78	46%	101	60%
w opracowaniu	16	9%	12	7%
brak informacji	28	17%	-	0%
suma	169	100%	169	100%

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych od gmin przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Według stanu na koniec 2022 r. 47 gmin posiada aktualne programy opieki nad zabytkami, natomiast 101 nie opracowało tego dokumentu. W 9 gminach program stracił swoją aktualność, a w 12 jednostkach trwają prace nad jego opracowaniem. W porównaniu do 2021 r. widoczny jest niewielki wzrost gmin posiadających program opieki nad zabytkami.

Wydział Rozwoju Regionalnego w ramach realizacji działania w 2022 r. zorganizował **warsztaty dla 4 jednostek** samorządu terytorialnego z zakresu rewitalizacji, w których zaprezentowano treści Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Działanie 2: Wspieranie współpracy międzyregionalnej i transgranicznej na rzecz ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.

W ramach działania będą realizowane zadania polegające na:

- budowie i utrwalaniu powiązań instytucjonalnych (w wymiarze międzyregionalnym i transgranicznym) w dziedzinie ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego;
- aktywizacji w zakresie wymiany wiedzy, doświadczeń, sprawdzonych rozwiązań w sferze ochrony, odnowy i wykorzystania zabytków oraz rewitalizacji i zarządzania dziedzictwem kulturowym;
- realizacji wspólnych projektów międzyregionalnych i międzynarodowych w obszarze dziedzictwa kulturowego;
- kreowaniu regionalnych i ponadregionalnych szlaków tematycznych umożliwiających wspólne aplikowanie o wsparcie z poziomu krajowego.

Jednostki realizujące:

- Wydział Współpracy z Zagranicą
- Wydział Rozwoju Regionalnego
- Wydział Turystyki - od 30.12.2022 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Kultury, Turystyki i Promocji
- Wydział Promocji Województwa - od 30.12.2022 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Kultury, Turystyki i Promocji

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
5	10	75%	20

W latach 2021-2022 działanie było realizowane przez Wydział Promocji Województwa w Departamencie Kultury, Turystyki i Promocji; Wydział Współpracy z Zagranicą w Departamencie Marszałka oraz Wydział Rozwoju Regionalnego w Departamencie Gospodarki. Podjęto łącznie 14 inicjatyw służących wspieraniu współpracy międzyregionalnej i transgranicznej na rzecz ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.

Wydział Promocji Województwa uczestniczył w 3 wydarzeniach organizowanych w Pradze:

- obsługa stoiska promocyjnego: Dzień Polski w Ambasadzie Polskiej w 2021 oraz 2022 r. (działanie było realizowane we współpracy z Instytutem Polskim w Pradze);
- Festiwal Kina Środkowoeuropejskiego 3KinoFest – prezentacja filmów promujących Dolny Śląsk.

Wydział Współpracy z Zagranicą pośredniczył w kontaktach pomiędzy Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju a partnerami z Czech i Francji, które dotyczyły wymiany doświadczeń oraz wsparcia w związku z aplikowaniem o wpis na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Wydział zorganizował także wizyty dla gości zagranicznych, którzy odwiedzili cenne obiekty i zespoły zabytkowe, m.in.: Twierdzę Kłodzko, Pałac Marianny Orańskiej w Kamieńcu Ząbkowickim, Opactwo Cystersów w Henrykowie oraz wrocławskie Stare Miasto.

Wydział Rozwoju Regionalnego udzielił dofinansowania na realizację 8 przedsięwzięć z zakresu ochrony krajobrazu i wartości przyrodniczych w ramach środków pochodzących z Programu Interreg V-A Republika Czeska – Polska 2014-2020, a także prowadził działania informacyjne w ramach tego programu.

Działanie realizowało także **Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju** poprzez współpracę z zagranicznymi jednostkami i wymianę doświadczeń niezbędnych przy ubieganiu się o wpis na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Działanie 3: Wspieranie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego, krajobrazu i wartości przyrodniczych.

Działanie polega na promowaniu zintegrowanego i kompleksowego podejścia do ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego poprzez wspieranie lub kreowanie inicjatyw na rzecz ochrony zabytków, krajobrazu i wartości przyrodniczych wykraczających poza jedną jednostkę administracyjną (inicjatywy międzygminne, sieciowe, subregionalne, tematyczne, itp.)

Jednostki realizujące:

- Dział Dziedzictwa Kulturowego
- Wydział Obszarów Wiejskich
- Wydział Rozwoju Regionalnego

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
1	9	250%	4

W latach 2021-2022 działanie było realizowane przez Dział Dziedzictwa Kulturowego (Departament Sportu i Infrastruktury Sportowej) oraz Wydział Rozwoju Regionalnego (Departament Gospodarki).

Dział Dziedzictwa Kulturowego podjął współpracę z różnymi jednostkami (gmina, powiat, parafia, kuria) w ramach pomocy merytorycznej i organizacyjnej przy ubieganiu się o nadanie statusu Pomnika Historii Opactwu Cystersów w Henrykowie w ramach tzw. koalicji dla zabytków. Podjęto także działania w celu reaktywizacji szlaku cysterskiego na Dolnym Śląsku i popularyzację dziedzictwa związanego z działalnością cystersów.

Wydział Rozwoju Regionalnego udzielił dofinansowania na realizację 8 przedsięwzięć z zakresu ochrony krajobrazu i wartości przyrodniczych w ramach środków pochodzących z Programu Interreg V-A Republika Czeska – Polska 2014-2020, a także prowadził działania informacyjne w ramach tego programu.

2.2. CEL OPERACYJNY 2: WZMACNIANIE TOŻSAMOŚCI I MARKI REGIONU POPRZEC ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

2.2.1. PRIORYTET 1: KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ PRZEZ DZIAŁANIA EDUKACYJNE I PROMOCYJNE

Działanie 1: Wspieranie programów i projektów edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego.

Działanie ma na celu realizację i wspieranie projektów edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego w regionie. Dotyczy ono projektów zgłaszanych przez podmioty, których cele statutowe obejmują prowadzenie działań edukacyjnych.

Jednostki realizujące:

- Wydział Edukacji
- Wydział Kultury - od 30.12.2022 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Kultury, Turystyki i Promocji
- Wydział Promocji Województwa - od 30.12.2022 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Kultury, Turystyki i Promocji
- Wydział Turystyki - od 30.12.2022 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Kultury, Turystyki i Promocji
- Instytucje Kultury Samorządu Województwa

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
9	13	110%	20

W latach 2021-2022 działanie było realizowane przez Wydział Turystyki, Wydział Promocji Województwa oraz Wydział Kultury w Departamencie Kultury, Turystyki i Promocji.

W ramach realizacji działania **Wydział Turystyki** udzielił wsparcia dla projektów zgłaszanych przez stowarzyszenia, fundacje i inne jednostki, których cele statutowe obejmują działania popularyzujące szeroko pojmowane dziedzictwo kulturowe. Przyznano dotacje o łącznej wartości **454 000 zł**.

Wydział Promocji Województwa wziął udział w 4 wydarzeniach promujących dziedzictwo kulturowe:

- Festiwal Góry Literatury w Nowej Rudzie, Włodowicach, Radkowie, Wałbrzychu (Zamek Książ), Świdnicy, Sokołowsku i Ścinawce Górnej (Zamek Sarny);
- Letni Festiwal Tajemnic w Zamku Książ w Wałbrzychu,
- Twierdza Legend w Srebrnej Górze,
- 27. Festiwal Górski w Łądku-Zdroju.

W latach 2021-2022 **Wydział Kultury** udzielił wsparcia w formie dotacji dla 17 beneficjentów na realizację zadań publicznych z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. łączna kwota wsparcia wyniosła **182 000 zł**.

Działanie było realizowane również przez **instytucje kultury Samorządu Województwa** poprzez inicjatywy edukacyjne i promocyjne wdrażane w trakcie całorocznej aktywności, w szczególności powiązane z poszerzaniem działalności instytucji w ramach otwierania nowych wystaw, powiększania

zbiorów eksponatów oraz prowadzenia lekcji muzealnych dla dzieci i młodzieży. W latach 2021-2022 podjęto w tym celu następujące działania:

a) **w Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju:**

- zakup kolekcji czechosłowackich banknotów i grafik banknotowych, czeskich banknotów oraz bonów getta w Teresinie, łącznie 82 obiekty – dofinansowanie w ramach programu Ochrona Zabytków 2021 oraz z budżetu Województwa Dolnośląskiego;
- otwarcie wystawy *Sąsiedzi. Banknoty polsko-czeskiego pogranicza* – dofinansowanie i patronat Narodowego Banku Polskiego;
- otwarcie wystawy czasowej *Tysiące, miliony, miliardy. Skarb z Lutomerza w Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju* – dofinansowanie z Narodowego Banku Polskiego w ramach programu edukacji ekonomicznej;
- zakup banknotu kolekcjonerskiego do zbioru numizmatów – dofinansowanie ze środków Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów w ramach programu Rozbudowa zbiorów muzealnych.

b) **w Operze Wrocławskiej:**

- obchody jubileuszu 180-lecia gmachu Opery Wrocławskiej – sfinansowane ze środków własnych opery i sponsora;
- realizacja 4 projektów o charakterze edukacyjnym wraz z 96 spotkaniami.

c) **w Muzeum Sportu i Turystyki w Karpaczu:**

- udział w Dniach Otwartych Domów Przystępowych w 2021 r.;
- zorganizowanie 2 wystaw czasowych;
- zorganizowanie 6 spotkań o charakterze edukacyjnym.

Działanie 2: Wspieranie programów i projektów promujących dziedzictwo kulturowe w powiązaniu z edukacją historyczną.

Działanie ma na celu realizację i wspieranie projektów promujących historię i dziedzictwo kulturowe regionu. Dotyczy ono projektów zgłaszanych przez podmioty, których cele statutowe obejmują prowadzenie działań promocyjnych w zakresie dziedzictwa kulturowego. Wspieraniem będą objęte m.in. działania związane z opracowaniem platform internetowych, działalnością wydawniczą i multimedialną promującą zabytki Dolnego Śląska.

Wspieranie inicjatyw powoływania instytucji kultury promujących zabytki Dolnego Śląska.

Jednostki realizujące:

- Wydział Promocji Województwa - od 30.12.2022 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Kultury, Turystyki i Promocji
- Biuro Marszałka Województwa (Wydział Komunikacji Społecznej)
- Wydział Turystyki - od 30.12.2022 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Kultury, Turystyki i Promocji
- Wydział Kultury - od 30.12.2022 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Kultury, Turystyki i Promocji
- Instytucje Kultury Samorządu Województwa

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
22	19	205%	20

Działanie było realizowane przez Wydział Komunikacji Społecznej w Departamencie Marszałka oraz Wydział Promocji Województwa, Wydział Turystyki i Wydział Kultury (Departament Kultury, Turystyki i Promocji). W latach 2021-2022 łącznie zrealizowano 41 inicjatyw mających na celu wsparcie programów i projektów promujących dziedzictwo kulturowe regionu.

Wydział Promocji Województwa realizował zadanie poprzez działalność wydawniczą, w latach 2021-2022 zrealizowano następujące publikacje:

- „Paszport Młodego Odkrywcy” z opisami wrocławskich obiektów zabytkowych - 1800 szt.;
- „Paszport Młodego Odkrywcy AHOJ! DOLNY ŚLĄSK!” promujący województwo dolnośląskie - 1000 szt.;
- mapa do gry terenowej we Wrocławiu - 1000 szt.;
- Dolnośląskie NAJ – 50 niekoniecznie znanych ciekawostek;
- Tajemniczy Dolny Śląsk
- mapa Zabytki techniki na Dolnym Śląsku

Powyższe publikacje wydano w łącznym nakładzie przekraczającym 20 000 szt. Ponadto Wydział Promocji Województwa opracował projekt przewodnika po Dolnym Śląsku dla osób ze szczególnymi potrzebami, a także autorskie gry terenowe: rowerową oraz na Zamku Czocho.

Wydział Promocji Województwa był także współproducentem dwóch produkcji telewizyjnych dotyczących atrakcji turystycznych województwa dolnośląskiego:

- *Turystycznie z Polsat News* – emitowany w telewizji Polsat oraz Polsat News;
- *Dolny Śląsk: Zaginione skarby* – emitowany w telewizji History.

W ramach działań podjętych przez **Wydział Komunikacji Społecznej** w latach 2021-2022, 21 wydarzeń związanych z promowaniem historii i dziedzictwa kulturowego zostało objętych honorowym patronatem Marszałka Województwa.

Wydział Turystyki w 2021 r. podjął 3 inicjatywy:

- realizacja projektu Slow Travel Dolny Śląsk promującego dziedzictwo kulturowe Dolnego Śląska poprzez zachęcanie do uważnego podróżowania i poznawania historii odwiedzanych miejsc;
- opracowanie publikacji w formie e-booka pt. „Wędrownik po Księstwie Świdnicko-Jaworskim” – przewodnik zawierający archiwalne i współczesne fotografie oraz ryciny obiektów zabytkowych;
- prowadzenie bieżącej promocji na szlakach turystycznych Dolnego Śląska.

Wydział Kultury udzielił wsparcia w formie dotacji dla 6 beneficjentów na łączną kwotę **52 500 zł**.

Działanie było realizowane również przez **Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy** poprzez inicjatywy edukacyjne i promocyjne wdrażane przez nie w trakcie całorocznej aktywności, w szczególności powiązane z poszerzaniem działalności instytucji w ramach otwierania nowych wystaw, powiększania zbiorów eksponatów oraz prowadzenia lekcji muzealnych dla dzieci i młodzieży. W latach 2021-2022 zostały podjęte następujące działania:

- organizacja projekcji filmowych o historii KL Gross-Rosen z relacjami byłych więźniów – 1290 projekcji obejrzanych przez 6352 uczestników w 2021 r.;
- warsztaty edukacyjne dla młodzieży – 27 spotkań z 664 uczestnikami w 2021 r.;
- organizowanie wystaw czasowych i stałych;
- przeprowadzenie lekcji muzealnych dla młodzieży – w 2021 r. 46 lekcji i 886 uczestników w 2021 r., w 2022 r. 40 lekcji i 739 uczestników;
- przygotowanie Międzynarodowej Nocy Muzeów;
- opracowanie materiałów informacyjnych w 4 wersjach językowych dla odwiedzających dolnośląskie zabytki związane z II wojną światową;
- działalność wydawnicza i promocyjna publikacji muzealnych;
- realizacja filmów i materiałów telewizyjnych dotyczących historii obozu i działalności muzealnej;
- opracowanie wirtualnego spaceru po muzeum udostępnionego na stronie internetowej.

2.2.2. PRIORYTET 2: WZMOCNIENIE ZAANGAŻOWANIA SPOŁECZNEGO W ZAKRESIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Działanie 1: Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla obecnych i potencjalnych właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

Celem działania jest merytoryczne i organizacyjne wsparcie dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, poprzez:

- informowanie o właściwym oznaczeniu zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru, poprzez zastosowanie obowiązującego znaku informacyjnego,
- opracowanie i wdrożenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej dla obiektów zabytkowych w województwie,
- promocję „dobrych praktyk” w zakresie adaptacji zabytków do współczesnych funkcji,
- opracowanie materiałów informacyjnych w zakresie pozyskiwania źródeł finansowych na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach,
- organizację szkoleń i warsztatów związanych m.in. z opracowaniem aplikacji etc.,
- ustanowienie corocznej nagrody za najlepsze działania w zakresie konserwacji zabytków.

Działanie skierowane jest również na merytoryczne wsparcie inicjatyw związanych z obejmowaniem cennych obiektów ustawowymi formami ochrony.

Jednostki realizujące:

- Dział Dziedzictwa Kulturowego - od 20.04.2021 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Sportu i Infrastruktury Sportowej

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
3	3	75%	8

W latach 2021-2022 **Dział Dziedzictwa Kulturowego** w Departamencie Sportu i Infrastruktury Sportowej w ramach wsparcia merytorycznego i organizacyjnego prowadził konsultacje z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, udzielał informacji dotyczących możliwości pozyskania funduszy na prace remontowo-konserwatorskie. Zorganizowano 3 spotkania informacyjne, dotyczące poprawnego wypełniania wniosków.

W ramach realizacji działania opracowano regulamin konkursu dla najlepszych praktyk w zakresie konserwacji zabytków i w 2022 r. przyznano Nagrodę Marszałka Województwa Dolnośląskiego w dziedzinie kultury, a także nagrody dla najlepszych użytkowników zabytków w wysokości 10 000 zł dla następujących laureatów:

- Fundacja Twoje Dziedzictwo – właściciel kościoła poewangelickiego w Żeliszowie oraz dawnego klasztoru Magdalenek w Nowogrodźcu;
- Właściciel Zamku Piastowskiego w Prochowicach;
- Fundacja Pałac Struga.

Ponadto w 2021 r. podjęto prace nad opracowaniem jednolitego systemu identyfikacji wizualnej dla obiektów zabytkowych.

Działanie 2: Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla inicjatyw społecznych związanych z opieką nad zabytkami.

Celem działania jest merytoryczne i organizacyjne wsparcie dla inicjatyw społecznych związanych z zagospodarowaniem obiektów zabytkowych oraz ich udostępnieniem na cele społeczne i działalności gospodarczej. W ramach działania przewidywane jest m.in. organizowanie spotkań i warsztatów dla podmiotów prywatnych, organizacji społecznych i pozarządowych oraz innych zainteresowanych działaniami na rzecz poprawy stanu zabytków oraz ich udostępnienia.

Jednostki realizujące:

- Dział Dziedzictwa Kulturowego

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
1	4	63%	8

W latach 2021-2022 **Dział Dziedzictwa Kulturowego** w Departamencie Sportu i Infrastruktury Sportowej realizował działanie poprzez wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla następujących organizacji:

- Stowarzyszenie Zamek Piastowski w Legnicy;
- Fundacja Twoje Dziedzictwo;
- Fundacja Pałac Struga;
- Stowarzyszenie Dom Kołodzieja – Kraina Domów Przystępowych.

W ramach realizacji działania w 2022 r. Dział Dziedzictwa Kulturowego był współorganizatorem seminarium *Dolnośląskie Zabytki: problemy, działania, perspektywy*, które odbyło się w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa.

2.2.3. PRIORYTET 3: WZMACNIANIE MARKI REGIONU W OPARCIU O ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Działanie 1: Promowanie i aktywny marketing dziedzictwa kulturowego województwa jako czynnika rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska.

W ramach działania przewidywane jest realizowanie i wspieranie aktywnego marketingu tych zasobów dziedzictwa kulturowego, które przyczynią się do rozwoju gospodarczego regionu, w tym zwłaszcza rozwoju sektora usług i rzemiosła.

Przewiduje się również:

- promocję i marketing zasobów zabytków Dolnego Śląska w powiązaniu z ofertą turystyczną,
- marketing markowych produktów turystycznych zw. z zasobami zabytkowymi,
- tworzenie oraz promocję tematycznych szlaków turystycznych o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym,
- promocję produktów regionalnych i tradycyjnych.

Jednostki realizujące:

- Wydział Turystyki - od 30.12.2022 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Kultury, Turystyki i Promocji
- Wydział Promocji Województwa - od 30.12.2022 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Kultury, Turystyki i Promocji
- Wydział Rozwoju Regionalnego

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
38	22	150%	40

W latach 2021-2022 działanie było realizowane przez Wydział Turystyki i Wydział Promocji Województwa w Departamencie Kultury, Turystyki i Promocji oraz Wydział Rozwoju Regionalnego w Departamencie Gospodarki. Łącznie podjęto 60 inicjatyw mających na celu aktywny marketing dziedzictwa kulturowego jako czynnika rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska.

Wydział Turystyki zrealizował 2 działania:

- współorganizacja Forum POT-ROT-LOT, na którym promowano walory turystyczne i dziedzictwo kulturowe Dolnego Śląska;
- promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego w ramach projektu Slow Travel Dolny Śląsk.

Podjęte inicjatywy odbywały się we współpracy z instytucjami z branży turystycznej, m.in.: Polską Organizacją Turystyczną i Dolnośląską Organizacją Turystyczną.

Wydział Promocji Województwa realizował działania, obejmujące promocję atrakcji turystycznych i dziedzictwa kulturowego Dolnego Śląska w mediach społecznościowych (Facebook, Instagram, YouTube) oraz w ramach strony internetowej <https://dolnyslask.travel/>. Promocja w mediach społecznościowych obejmowała m.in.:

- Dolnośląski Szlak Piwa i Wina, który zrzesza dolnośląskie browary i winnice (#szlak);
- Kampanię Tajemniczy Dolny Śląsk, która zachęca do poznawania dolnośląskich miast (#TajemniczyDolnyŚląsk);
- Kampanię Dolny Śląsk – znajdź swoją trasę!, która promuje region i zachęca do odkrywania dolnośląskich atrakcji;

- Sezonowe akcje i kampanie zachęcające do odwiedzania Dolnego Śląska (#DolnośląskieBożeNarodzenie, #WakacjeNaDolnymŚląsku, #DolnyŚląskWiosnąRozkwita, #FerieNaDolnymŚląsku).

Łącznie w latach 2021-2022 Wydział Promocji Województwa realizował w mediach społecznościowych 11 akcji promujących atrakcje turystyczne i dziedzictwo kulturowe Dolnego Śląska.

Pozostałe działania:

- publikacje artykułów promujących zabytki w miesięczniku „Nowe życie”;
- prezentacja czasowej wystawy Dolnego Śląska na EXPO 2020 w Dubaju;
- udział w cyklu eventów *Projekt Zima*, organizowanych przez stację TVN w czasie ferii zimowych na Dolnym Śląsku oraz produkcja felietonów emitowanych na antenie TVN;
- promocja zabytków regionu podczas XXXI Forum Ekonomicznego w Karpaczu.

Wydział Rozwoju Regionalnego zrealizował łącznie 41 działań, związanych z promocją dziedzictwa kulturowego w ramach Programu Interreg V – A Republika Czeska – Polska, były to m.in. następujące inicjatywy:

- 2 radiowe kampanie promocyjno-informacyjne;
- prowadzenie i aktualizacja strony internetowej poświęconej programom Interreg z zakresu dziedzictwa kulturowego;
- emisja spotu prezentującego rezultaty zrealizowanych projektów z zakresu dziedzictwa kulturowego w Kolejach Dolnośląskich;
- regionalna akcja promocyjna na pograniczu polsko-czeskim;
- 2 wystawy zrealizowanych projektów, w tym z zakresu zabytków i dziedzictwa kulturowego;
- 4 spotkania informacyjne zachęcające do aktywnego udziału jednostek w Programie, w których uczestniczyły 24 osoby;
- 7 szkoleń dla studentów uczelni wyższych, w których zaprezentowano projekty dotyczące zabytków i dziedzictwa kulturowego.

Wydział Rozwoju Regionalnego zorganizował także 16 szkoleń dla jednostek samorządu terytorialnego z zakresu rewitalizacji, z udziałem przedstawicieli Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Działanie 2: Wspieranie działań mających na celu wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju sektora uzdrowiskowego i turystyki.

W ramach działania przewidywane jest wspieranie inicjatyw związanych z rozwojem sektorów i obszarów turystycznych oraz uzdrowiskowych poprzez aktywne i kreatywne wykorzystanie obiektów zabytkowych.

Jednostki realizujące:

- Wydział Turystyki - od 30.12.2022 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Kultury, Turystyki i Promocji
- Wydział Promocji Województwa - od 30.12.2022 r. funkcjonuje w strukturze Departamentu Kultury, Turystyki i Promocji
- Wydział Rozwoju Regionalnego

Stopień realizacji:

2021	2022	2021-2022	2024
wartość wskaźnika		stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika
10	14	300%	8

Działanie było realizowane przez Wydział Turystyki i Wydział Promocji Województwa w Departamencie Kultury, Turystyki i Promocji oraz Wydział Rozwoju Regionalnego w Departamencie Gospodarki, które łącznie zrealizowały 24 inicjatywy związane z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego dla rozwoju sektora uzdrowiskowego i turystyki.

Wydział Turystyki we współpracy z Dolnośląską Organizacją Turystyczną realizował projekt pn. Certyfikat Dobrych Praktyk, którego celem była pomoc w ponownym uruchomieniu sektora turystycznego oraz promocja obiektów noclegowych i organizatorów turystyki. Wydział uczestniczył, w ramach wsparcia dla instytucji świadczących usługi w zakresie turystyki uzdrowiskowej, w promocji stoiska Sanatoria Dolnośląskie sp. z o.o. podczas Międzynarodowych Targów Turystycznych.

Wydział Promocji Województwa zorganizował lub brał udział łącznie w 18 wydarzeniach promujących dziedzictwo kulturowe Dolnego Śląska:

- wystawy plenerowe promujące dolnośląskie zabytki w Bolesławcu, Legnicy, Głogowie, Kłodzku, Karpaczu, Wałbrzychu i Wrocławiu;
- stoisko promocyjne podczas eventu "Czarodziejem być... Szkoła Magii" w Zamku Czocho w Leśnej;
- promocja zabytków regionu podczas XXX Forum Ekonomicznego w Karpaczu (7-9 września 2021 r.);
- stoiska promocyjne podczas Święta Województwa na Partynicach we Wrocławiu (18-19 września 2021 r. oraz 15.10.2022 r.);
- działania promocyjne podczas Święta Kwiatów na tarasach Zamku Książ w Wałbrzychu;
- kampania #BezpieczneDoOdkrycia wspierająca turystykę regionalną;
- promocja podczas II Dolnośląskiego Rajdu Zabytków Techniki;
- udział w Festiwalu Tradycji Górniczych w Starej Kopalni w Wałbrzychu;
- działania promocyjne podczas Festiwalu Winiarzy i Przyjaciele Grande Finale;
- stoisko promocyjne na Międzynarodowych Targach Turystyki i Czasu Wolnego we Wrocławiu;

- otwarcie sezonu turystycznego na Dolnym Śląsku w Starej Kopalni w Wałbrzychu;
- promocja podczas Nowy Innowacji w Dolnośląskim Parku Innowacji i Nauki;
- stoisko promocyjne podczas Garmin Iron Triathlon Syców;
- wystawa fotograficzna promująca atrakcje turystyczne na terenie Portu Lotniczego Wrocław, Opery Wrocławskiej i w Twardogórze.

Ponadto wydział przeprowadził promocję województwa podczas eventu *Influencers Live Wrocław* we Wrocławskim Centrum Konferencyjnym. W ramach tego wydarzenia zrealizowano także wycieczki po Dolnym Śląsku z twórcami internetowymi biorącymi udział w ewencie.

W ramach działania opracowano również serię autorskich filmów i artykułów promujących województwo oraz przeprowadzono działania promujące turystykę rowerową i atrakcje turystyczne regionu w projekcie Gazety Wyborczej *Supermiasta i superregiony*.

Wydział Rozwoju Regionalnego w ramach Pomocy Technicznej Programu Interreg V-A Republika Czeska-Polska 2014-2022 zorganizował szkolenie stacjonarne dla członków Lokalnej Organizacji Turystycznej Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Wydział Turystyki oraz **Wydział Promocji Województwa** współpracowały z Wydziałem Geodezji i Kartografii przy aktualizacji i tworzeniu map turystycznych obrazujących dziedzictwo kulturowe Dolnego Śląska, w tym także przy opracowaniu mapy turystycznej Dolnośląskiego Szlaku Zabytków Techniki. Uruchomiono także stronę internetową <https://dolnyslaskrowerem.pl/>, która umożliwia wyszukiwanie tras rowerowych obejmujących atrakcje turystyczne i obiekty zabytkowe.

3. REALIZACJA CELÓW PROGRAMU PRZEZ INSTYTUCJE RZĄDOWE

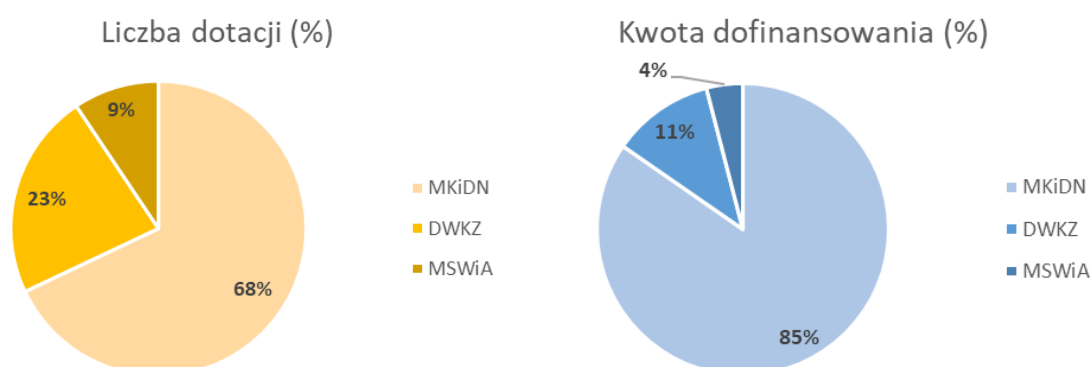
Cele Programu opieki and zabytkami województwa dolnośląskiego są również realizowane przez instytucje na szczeblu rządowym. Jest to głównie Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN), Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA) oraz Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków (DWKZ).

W 2021 r. instytucje rządowe udzieliły dofinansowania na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach z terenu województwa dolnośląskiego na **łącną kwotę 36 732 171, 10 zł** w postaci **181 dotacji**. Najwięcej środków (31,1 mln zł) przyznało Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które udzieliło 123 dotacji. Mniejszą kwotę przyznał Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków (4,16 mln zł – 41 dotacji) oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (1,48 mln zł – 17 dotacji).

Tab. 6. Dofinansowanie udzielone przez instytucje rządowe w 2021 r.

Nazwa instytucji	liczba dotacji		kwota dofinansowania	
	szt.	%	zł	%
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	123	68%	31 088 994,41	85%
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	17	9%	1 480 000	4%
Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków	41	23%	4 163 176,69	11%
suma	181	100%	36 732 171,10	100%

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Ryc. 3. Dofinansowanie udzielone przez instytucje rządowe w 2021 r.

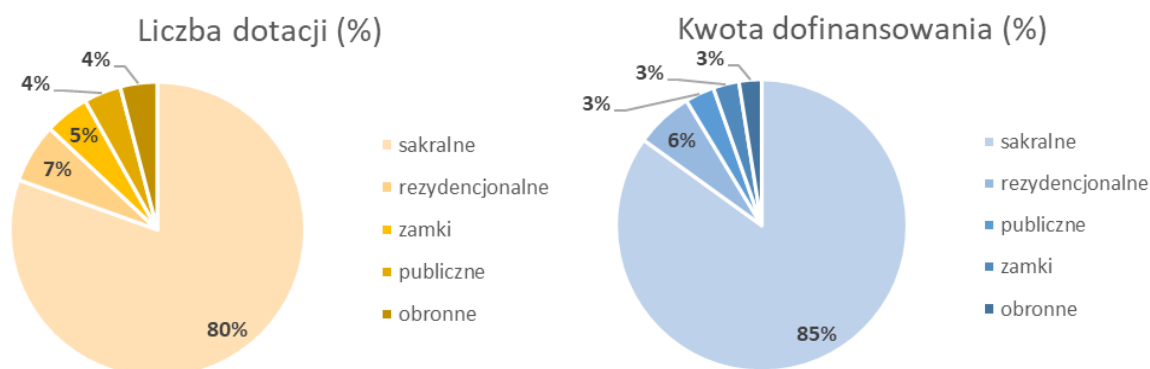
Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Środki finansowe przyznawane w formie dotacji przez instytucje rządowe były w większości przeznaczone na obiekty sakralne. Środki pochodzące z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji są przyznawane w ramach Funduszu Kościelnego, wobec czego 100% dotacji przekazano na obiekty sakralne. Spośród wsparcia udzielonego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2021 r. obiekty sakralne otrzymały 99 dotacji na łączną kwotę ponad 26 mln zł, co stanowi aż 85% środków finansowych przyznanych przez MKiDN. Pozostałe rodzaje zabytków uzyskały znacznie niższe dofinansowanie. Obiektom rezydencjonalnym przyznano 8 dotacji (1,98 mln zł), zamkom 6 dotacji (897 tys. zł), natomiast obiekty użyteczności publicznej i obiekty obronne otrzymały po 5 dotacji (odpowiednio 1,01 mln zł i 784 tys. zł).

Tab. 7. Wysokość dofinansowania udzielonego przez MKiDN w podziale na rodzaje zabytków w 2021 r.

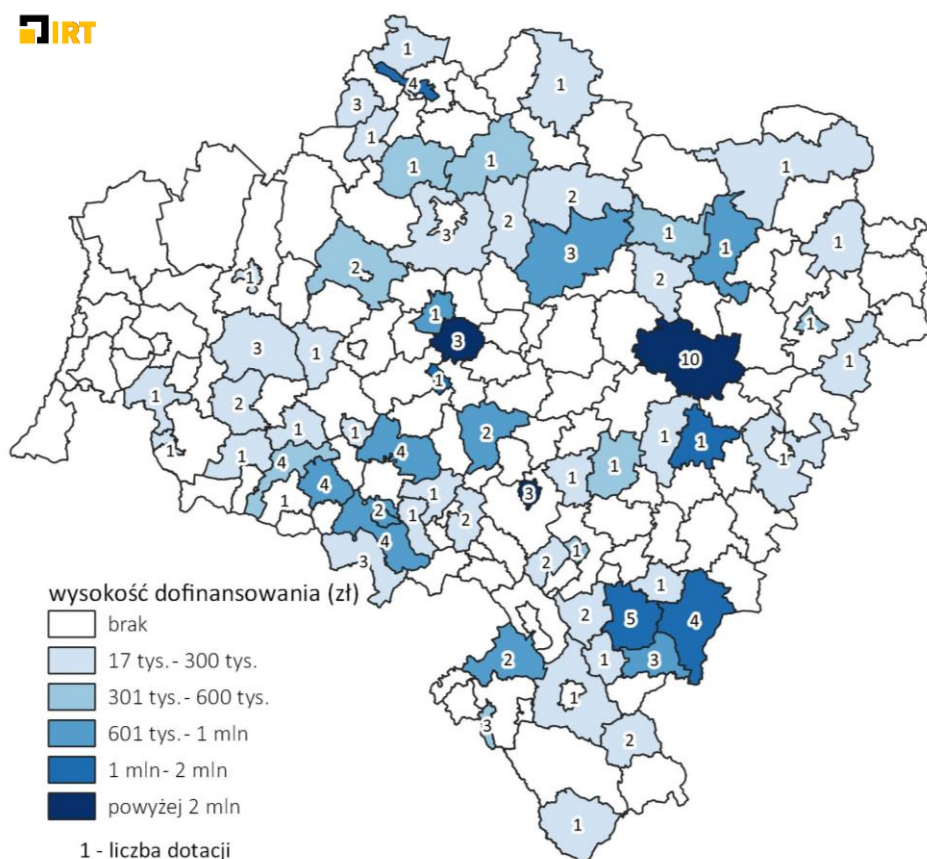
rodzaje zabytków	liczba dotacji		kwota dofinansowania	
	szt.	%	zł	%
sakralne	99	80%	26 409 994,41	85%
rezydencjonalne	8	7%	1 988 000	6%
publiczne	5	4%	1 010 000	3,2%
zamki	6	5%	897 000	2,9%
obronne	5	4%	784 000	2,5%
mieszkalne	0	0%	-	-
suma	123	100%	31 088 994,41	100%

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Ryc. 4. Dofinansowanie udzielone przez MKiDN w podziale na rodzaje zabytków w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Ryc. 5. Dotacje udzielone przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2021 r.

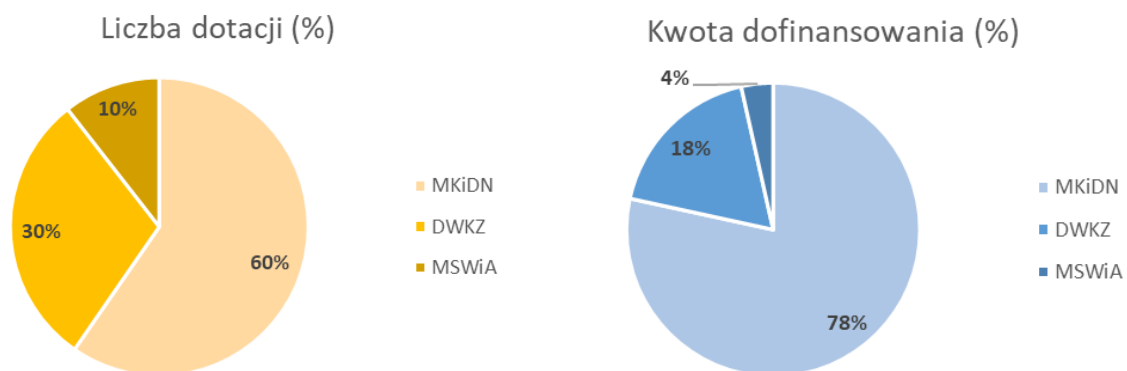
Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD (wg stanu na 31.01.2022 r.)

Łączna kwota dofinansowania udzielonego przez instytucje rządowe w 2022 r. wyniosła **45 620 690,77 zł**. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków przyznali w sumie **218 dotacji**. Najwięcej środków przyznano z MKiDN (130 dotacji) o wartości ponad 35,7 mln zł. Mniejsze dofinansowanie w kwocie ponad 8,2 mln zł pochodziło od DWKZ (65 dotacji) oraz z MSWiA (23 dotacje), które udzieliło wsparcia w wysokości 1,6 mln zł.

Tab. 8. Dofinansowanie udzielone przez instytucje rządowe w 2022 r.

Nazwa instytucji	liczba dotacji		kwota dofinansowania	
	szt.	%	zł	%
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	130	60%	35 771 009,84	78%
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	23	10%	1 603 000	4%
Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków	65	30%	8 246 680,93	18%
suma	218	100%	45 620 690,77	100%

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Ryc. 6. Dofinansowanie udzielone przez instytucje rządowe w 2022 r.

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

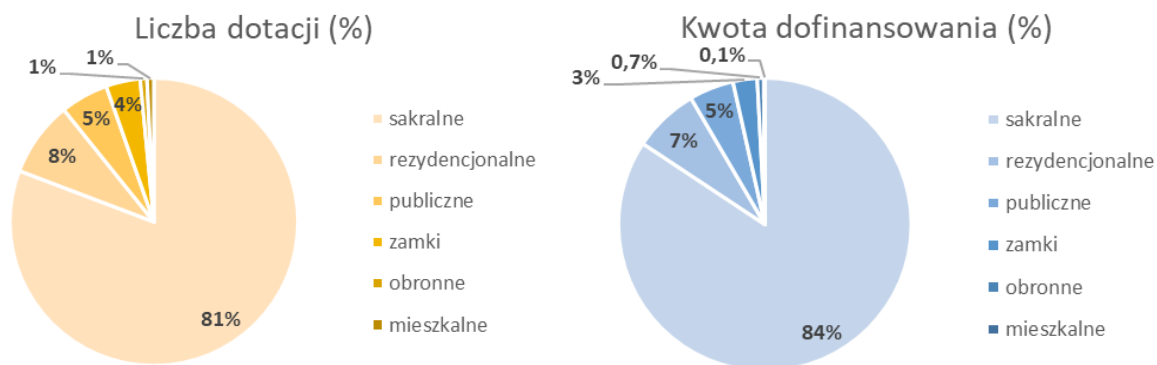
W 2022 r. analogicznie do poprzedniego roku, dofinansowanie otrzymały w przeważającej większości obiekty sakralne, a pozostałe rodzaje obiektów uzyskały niższe kwoty wsparcia. Środki pochodzące z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji przyznawane w ramach Funduszu Kościelnego zostały w całości przekazane na obiekty sakralne (23 dotacje). Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przyznało 105 dotacji obiektom sakralnym na łączną kwotę ponad 30 mln zł, co stanowi 84% środków finansowych przyznanych z funduszy MKiDN.

Tab. 9. Wysokość dofinansowania udzielonego przez MKiDN w podziale na rodzaje zabytków w 2022 r.

rodzaje zabytków	liczba dotacji		kwota dofinansowania	
	szt.	%	zł	%
sakralne	105	81%	30 157 071,78	84%
rezydencjonalne	11	8%	2 596 500	7%
publiczne	7	5%	1 759 489	5%
zamki	5	4%	957 329,18	3%
mieszkalne	1	0,8%	40 000	0,1%
obronne	1	0,8%	260 619,88	0,7%
suma	130	100%	35 771 009,84	100%

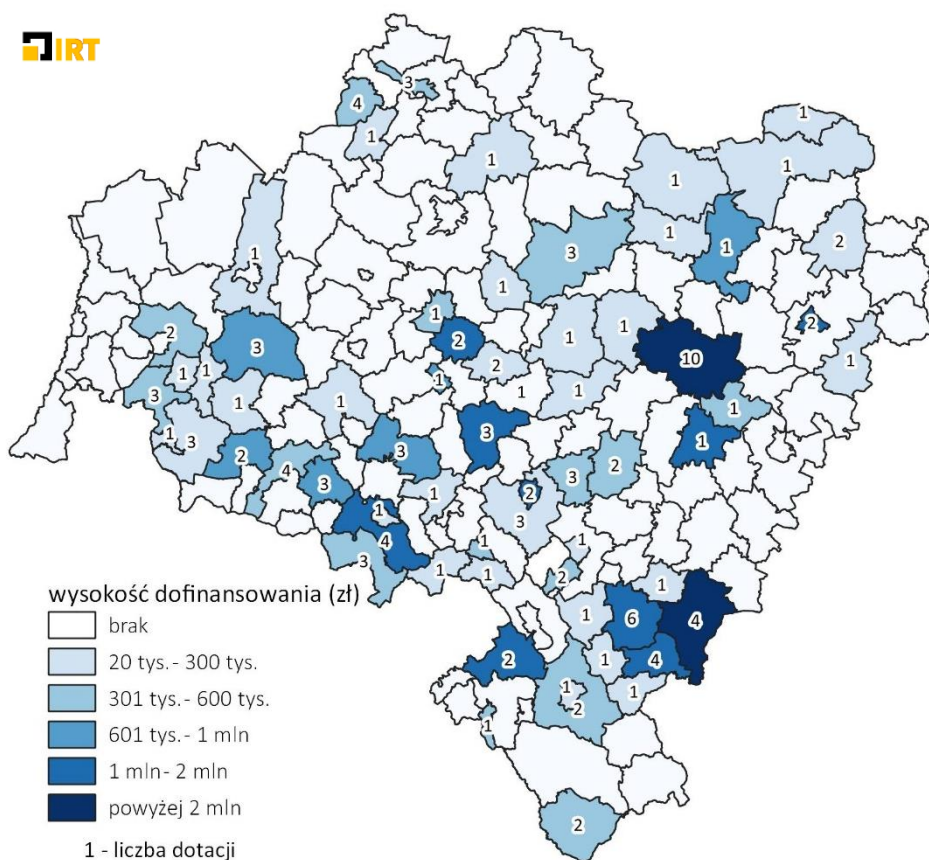
Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Ryc. 7. Dofinansowanie udzielone przez MKiDN w podziale na rodzaje zabytków w 2022 r.

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD

Ryc. 8. Dotacje udzielone przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2022 r.

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD (wg stanu na 31.01.2023 r.)

łącznie w latach 2021-2022 instytucje rządowe przyznały 399 dotacji na kwotę 82 352 861,87 zł. Najwięcej środków pochodziło z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które przekazało 66 860 004,25 zł na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach z terenu województwa dolnośląskiego. Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków przyznał dotację na kwotę 12 409 857,62 zł, natomiast Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji udzieliło wsparcia z Funduszu Kościelnego o wartości 3 083 000 zł.

4. REALIZACJA CELÓW PROGRAMU PRZEZ SAMORZĄDY GMINNE

Działania Programu opieki nad zabytkami 2021-2024 były realizowane latach 2021-2022 również przez samorządy gminne. Wsparcie pochodzące z gmin zostało przeznaczone na przeprowadzenie prac remontowych i restauratorskich przy obiektach zabytkowych. Ze 169 gmin województwa dolnośląskiego do końca stycznia 2021 r. informacje w zakresie przyznanych dotacji przekazało 148 jednostek samorządu terytorialnego. Z danych wynika, że **81 jednostek udzieliło łącznie 248 dotacji**. Kwota ogółem przyznanego wsparcia w 2021 r. wyniosła **19 554 459,23 zł**, a wysokość przyznanego dofinansowania była znacząco zróżnicowana. Najwięcej środków przekazało miasto Wrocław – 6,9 mln zł, które udzieliło 21 dotacji, natomiast najmniej gmina Krotoszyce – 1 dotację na kwotę 1230 zł.

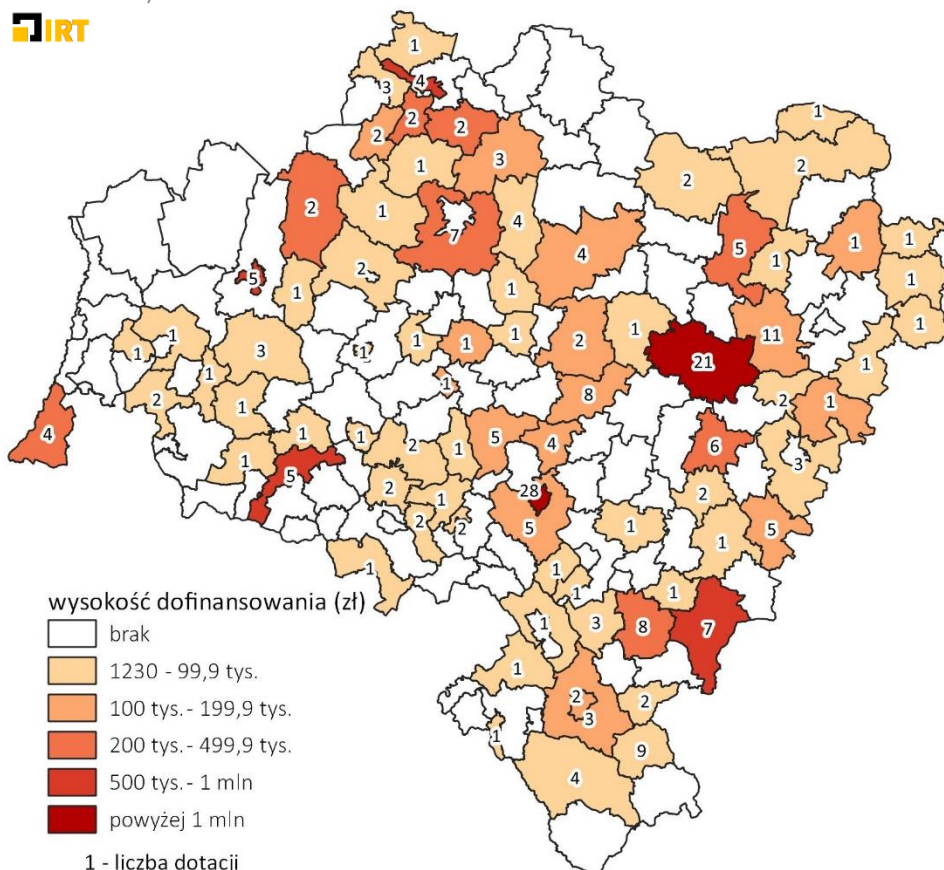
Tab. 10. Gminy z najwyższymi kwotami dotacji w 2021 r.

Gminy	dofinansowanie	
	zł	szt.
m. Wrocław	6 900 000	21
m. Świdnica	3 216 292	28
m. Jelenia Góra	908 892	5
m. Głogów	880 000	4
Ziębice	522 998	7

Tab. 11. Gminy z największą liczbą przyznanych dotacji w 2021 r.

Gminy	liczba dotacji	
	szt.	zł
m. Świdnica	28	3 216 292
m. Wrocław	21	6 900 000
Długołęka	11	160 000
Lądek-Zdrój	9	61 430
Ząbkowice Śląskie	8	415 990

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych od gmin przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD (wg stanu na 31.01.2022 r.)

Ryc. 9. Dotacje udzielone przez gminy w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych od gmin przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD (wg stanu na 31.01.2022 r.)

W 2022 r. **73 gminy udzieliły 199 dotacji** na łączną kwotę wynoszącą **14 149 385,86 zł**. Analogicznie do ubiegłego roku wysokość przyznanego dofinansowania była zróżnicowana. Najwięcej środków przekazało miasto Wrocław – ponad 5,1 mln zł, które udzieliło 15 dotacji, natomiast najmniej miasto Lubań – 1 dotację na kwotę 3000 zł.

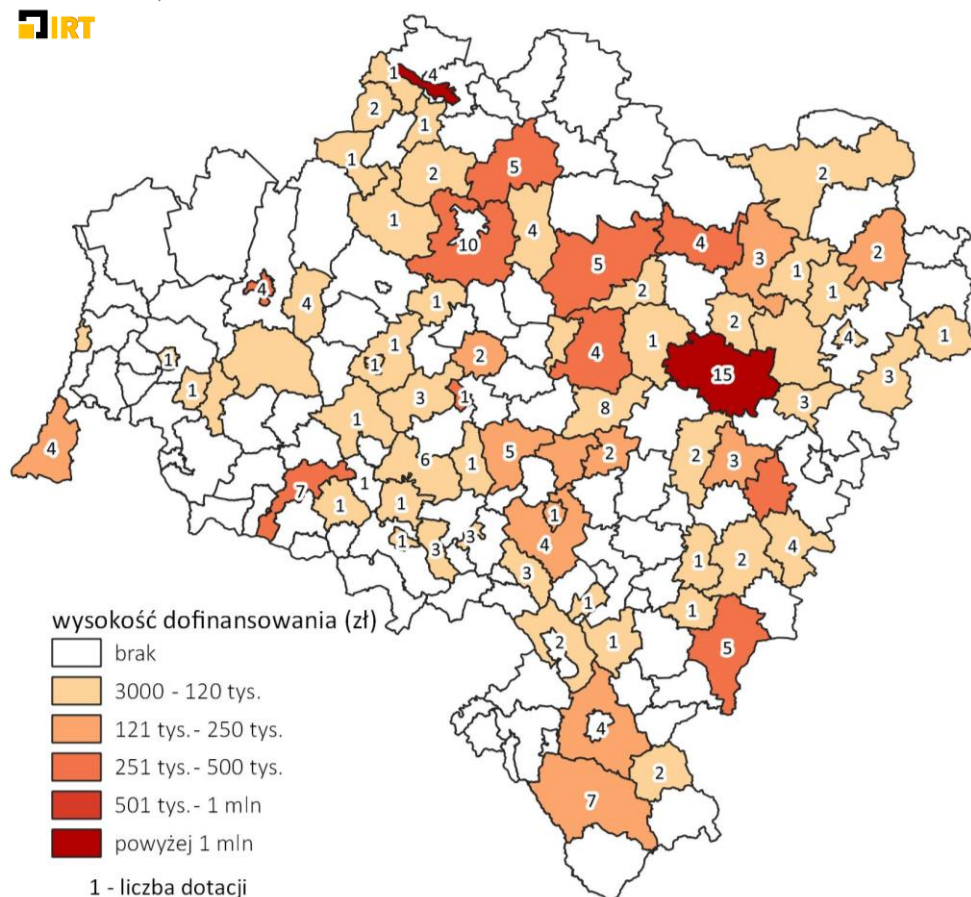
Tab. 12. Gminy z najwyższymi kwotami dotacji w 2022 r.

Gminy	dofinansowanie	
	zł	szt.
m. Wrocław	5 167 000	15
m. Głogów	1 030 000	4
m. Bolesławiec	500 000	4
Ziębice	496 500	5
Jelenia Góra	452 500	7

Tab. 13. Gminy z największą liczbą przyznaných dotacji w 2022 r.

Gminy	liczba dotacji	
	szt.	zł
m. Wrocław	15	5 167 000
Lubin	10	280 000
Kostomłoty	8	80 000
Bystrzyca Kłodzka	7	227 000
Jelenia Góra	7	452 500

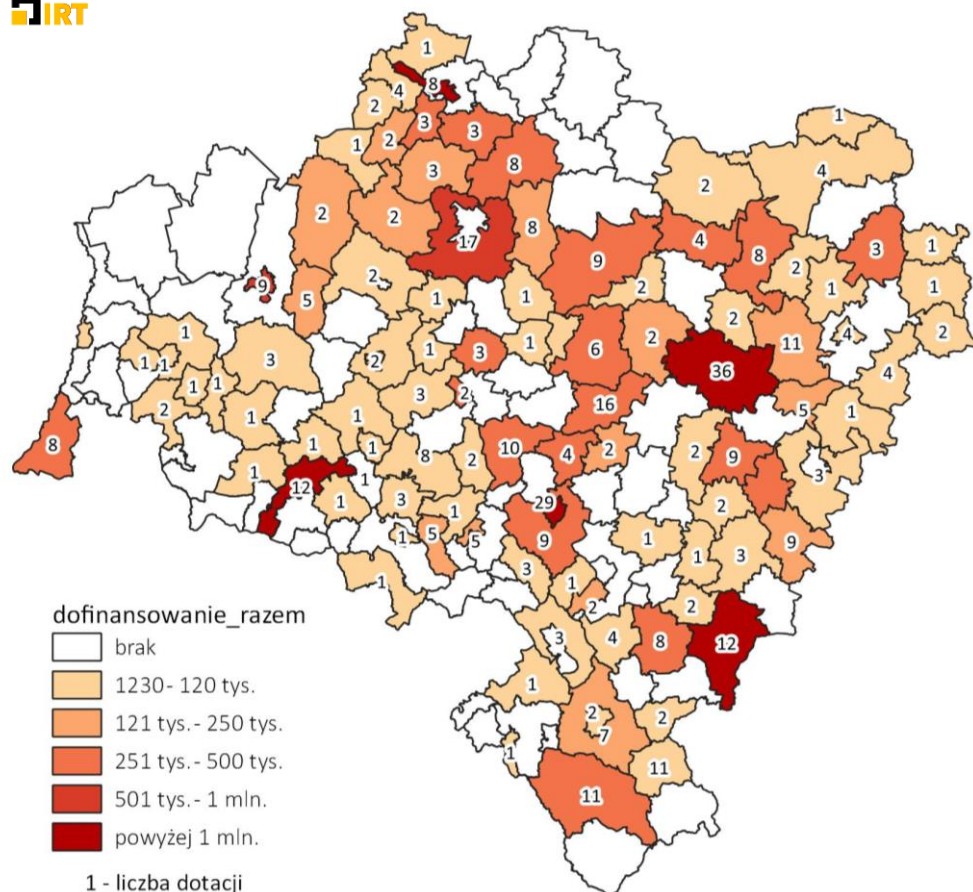
Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych od gmin przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD (wg stanu na 31.01.2023 r.)

Ryc. 10. Dotacje udzielone przez gminy w 2022 r.

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych od gmin przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD (wg stanu na 31.01.2023 r.)

łącznie w latach 2021-2022 w ramach wsparcia z budżetu gmin zostało przyznaných **447 dotacji** na kwotę **33 703 845,09 zł**.

Ryc. 11. Dotacje udzielone przez gminy w latach 2021-2022

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych od gmin przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD (wg stanu na 31.01.2023 r.)

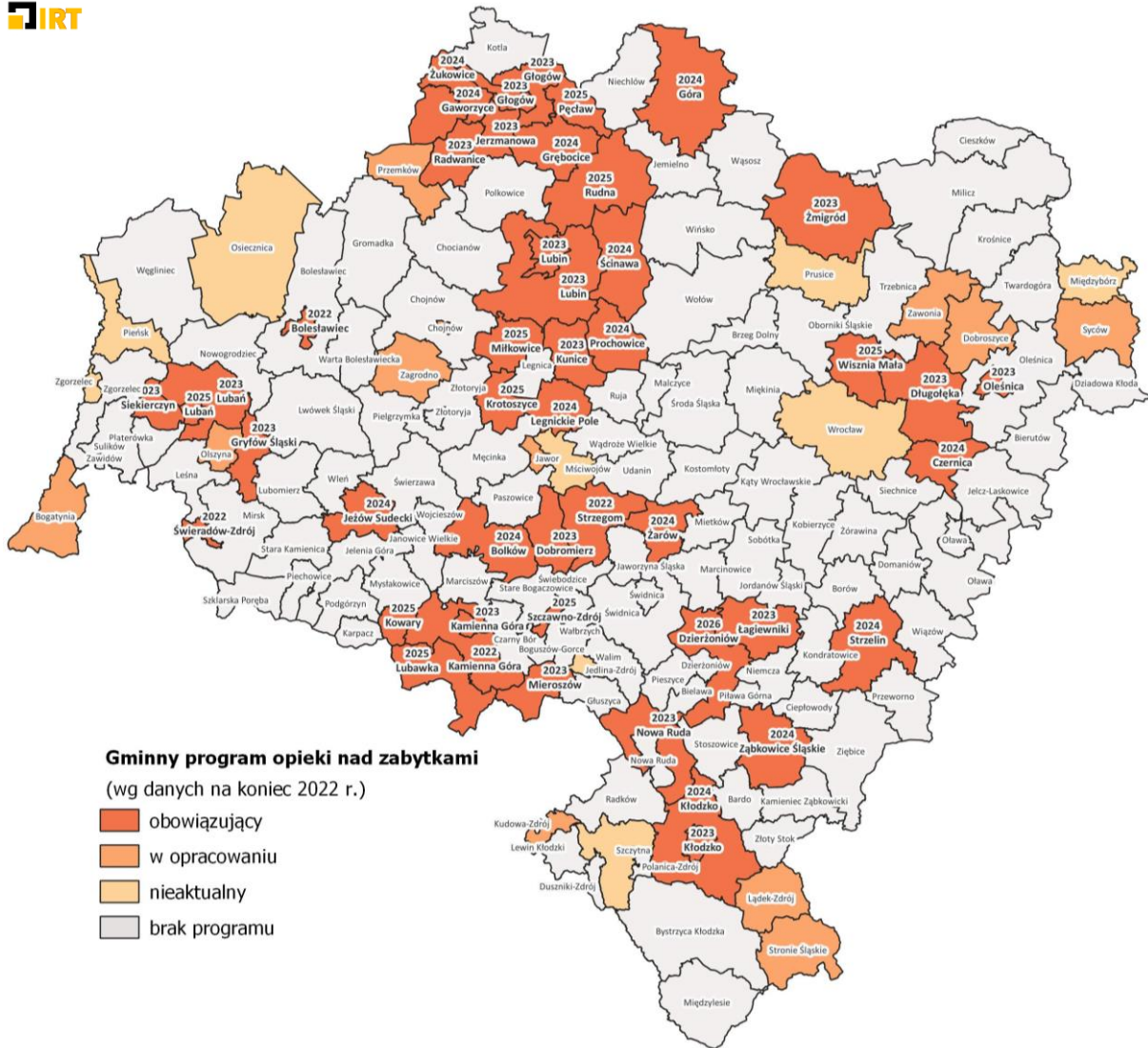
Jednostki samorządowe szczebla gminnego realizowały w latach 2021-2022 także działania obejmujące opracowanie Gminnych programów opieki nad zabytkami.

Tab. 14. Gminne programy opieki nad zabytkami – porównanie danych

Gminne programy opieki nad zabytkami	dane na 2021 r.		dane na 2022 r.	
	szt.	%	szt.	%
aktualny program	42	25%	47	28%
nieaktualny program	5	3%	9	5%
brak programu	78	46%	101	60%
program w opracowaniu	16	-	12	7%
brak informacji	28	-	-	-
suma	169	100%	169	100%

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych od gmin przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD (wg stanu na 31.01.2023 r.)

W ciągu dwóch lat obowiązywania PONz nastąpił **wzrost liczby gmin posiadających Gminne programy opieki nad zabytkami**. Według danych na koniec 2022 r.: 47 gmin posiadało aktualne programy, natomiast 101 nie opracowało tego dokumentu. W 9 gminach program stracił swoją aktualność, a w 12 jednostkach trwają prace nad jego opracowaniem.

Ryc. 12. Gminne Programy Opieki nad Zabytkami w 2022 r.

Źródło: opracowanie własne IRT na podstawie danych pozyskanych od gmin przez Dział Dziedzictwa Kulturowego UMWD (wg stanu na 31.01.2023 r.)

5. PODSUMOWANIE

Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego koncentruje się na kierunkach i działaniach w sferze opieki, za które odpowiada Samorząd Województwa, zgodnie z posiadanymi kompetencjami. Program jest dokumentem wykonawczym do „Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030” i dlatego wskazane w nim cele i zadania są ściśle powiązane z przedsięwzięciami określonymi w strategii.

Wydziały, instytucje kultury i jednostki organizacyjne UMWD **realizowały w latach 2021-2022 wszystkie działania** zapisane w Programie. Na 19 działań programowych 2 są w trakcie realizacji, a pozostałe zostały zrealizowane osiągając planowane wartości wskaźników. Poziom wykonania działań został oceniony według stopnia osiągnięcia wartości wskaźników przyjętych dla 4-letniego okresu obowiązywania programu. W latach 2021-2022 zostały zrealizowane wszystkie wskaźniki, które osiągnęły minimum 50% planowanej docelowo wartości. W przypadku wielu działań wskaźniki zostały znacząco przekroczone, przy czym najwyższe wartości osiągnęły działania realizowane przez Wydział Zarządzania RPO, Wydział Promocji Województwa, Wydział Rozwoju Regionalnego, Wydział Turystyki i Wydział Kultury.

Dział Dziedzictwa Kulturowego odpowiadający za koordynację wdrażania Programu, zrealizował wszystkie z zaplanowanych działań, w tym 3 zadania zostały zrealizowane w całości osiągając wskaźniki zaplanowane na 2024 r.

Środki finansowe przyznawane w formie dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach pochodziły z budżetu Samorządu Województwa Dolnośląskiego, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (Fundusz Kościelny) oraz z budżetu jednostek gminnych.

Środki finansowe z instytucji rządowych były najczęściej przeznaczane na **obiekty sakralne**. Inne rodzaje zabytków uzyskały z tej puli zdecydowanie mniejsze dofinansowanie. Udzielone dotacje umożliwiły częściowe remonty lub kontynuację rozpoczętych prac przy obiektach zabytkowych, jak również podjęcie prac zabezpieczających przy zabytkach zagrożonych postępującym procesem destrukcji.

Wdrażanie POnZ w latach 2021-2022 w ramach wydziałów i jednostek Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego było **skoordynowane i zorganizowane**, dlatego wszystkie działania zostały zrealizowane zgodnie z przyjętymi założeniami.

Tab. 15. Podsumowanie wartości wskaźników realizowanych przez Wydziały UMWD w latach 2021-2022

DZIAŁANIE	WSKAŹNIK	wartość wskaźnika 2021	wartość wskaźnika 2022	stopień realizacji wskaźnika [%]	wartość docelowa wskaźnika 2024
Cel 1. Zintegrowane zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego.					
Priorytet 1. Wsparcie działań związanych z dokumentowaniem zabytków w województwie dolnośląskim.					
D.1. Wsparcie dla opracowania dokumentacji konserwatorskiej, technicznej, architektonicznej dla obiektów zabytkowych wymagających podjęcia działań ratowniczych	1. Liczba przyznanych dotacji.	2	2	100%	4
D.2. Wsparcie dla obiektów i zespołów zabytkowych ubiegających się o wpisanie na listę pomników historii, listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz na tworzenie parków kulturowych.	1. Liczba przyznanych dotacji.	w trakcie realizacji	w trakcie realizacji	x	4
D. 3. Wytypowanie obiektów i zespołów zabytkowych do wpisania na listę pomników historii.	1. Lista obiektów.	1	zrealizowany w 2021 r.	100%	1
D.4. Wytypowanie obiektów do nadania Znak Dziedzictwa Europejskiego.	1. Lista obiektów.	1	zrealizowany w 2021 r.	100%	1
D.5. Prowadzenie i aktualizowanie zbiorów danych przestrzennych i zasobów cyfrowych dotyczących obiektów zabytkowych.	1. Moduł tematyczny o zabytkach w Dolnośląskiej Infrastrukturze Informacji Przestrzennej	w trakcie realizacji	w trakcie realizacji	x	1
Priorytet 2. Wsparcie finansowe działań związanych z ratowaniem i użytkowaniem zabytków.					
D.1. Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących mienie województwa i określenie możliwości ich wykorzystania dla realizacji zadań własnych Samorządu Województwa.	1. Liczba przyznanych dotacji	10	9	95%	20
D.2. Dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich oraz konserwacji zabytków znajdujących się na terenie województwa.	1. Liczba przyznanych dotacji.	102	94	49%	400
D.3. Wspieranie działań związanych z zabezpieczaniem zabytków.	1. Liczba przyznanych dotacji	6	3	113%	8
D.4. Wspieranie działań związanych z dostosowaniem obiektów dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami	1. Liczba wykonanych działań.	2	2	100%	4
D.5. Wspieranie poprawy efektywności energetycznej obiektów zabytkowych wraz z wymianą źródeł ciepła na zero- lub niskoemisyjne.	1. Liczba przyznanych dotacji.	3	11	350%	4
Priorytet 3. Budowanie i wzmacnianie współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego.					
D.1. Stymulowanie opracowywania Gminnych programów opieki nad zabytkami oraz Gminnych ewidencji zabytków w województwie dolnośląskim.	1. Liczba przedsięwzięć wspierających (spotkania, materiały, konsultacje).	3	4	86%	8

D.2. Wspieranie współpracy międzyregionalnej i transgranicznej na rzecz ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.	1. Liczba uchwał Zarządu Województwa/projektów dotycząca wsparcia przedsięwzięć wskazanego typu	5	10	75%	20
D.3. Wspieranie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego, krajobrazu i wartości przyrodniczych.	1. Liczba uchwał Zarządu Województwa/projektów dotycząca wsparcia przedsięwzięć.	1	9	250%	4
Cel 2. Wzmacnianie tożsamości i marki regionu poprzez zasoby dziedzictwa kulturowego.					
Priorytet 1. Kształtowanie tożsamości regionalnej przez działania edukacyjne i promocyjne.					
D.1. Wspieranie programów i projektów edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego.	1. Liczba projektów/programów objętych wsparciem.	9	13	110%	20
D.2. Wspieranie programów i projektów promujących dziedzictwo kulturowe w powiązaniu z edukacją historyczną.	1. Liczba projektów/programów objętych wsparciem.	22	19	205%	20
Priorytet 2. Wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie opieki nad zabytkami.					
D.1. Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla obecnych i potencjalnych właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.	1. Liczba inicjatyw objętych wsparciem.	3	3	75%	8
D.2. Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla inicjatyw społecznych związanych z opieką nad zabytkami.	1. Liczba inicjatyw objętych wsparciem.	1	4	63%	8
Priorytet 3. Wzmacnianie marki regionu w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego.					
D.1. Promowanie i aktywny marketing dziedzictwa kulturowego województwa jako czynnika rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska.	1. Liczba działań marketingowych i promocyjnych.	38	22	150%	40
D.2. Wspieranie działań mających na celu wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju sektora uzdrowiskowego i turystyki.	1. Liczba działań we wskazanym zakresie.	10	14	300%	8

Źródło: opracowanie własne IRT